

СТАНОВИЩЕ

от проф. дпн Дора Левтерова - Гаджалова

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен

„доктор“

в област на висше образование 1. Педагогически науки

професионално направление 1.2. Педагогика

докторска програма *Специална педагогика*

Автор: *Ирена Младенова Душкова*

Тема: *Социална компетентност при специфични нарушения на способността за учене*

Научен ръководител: *проф. дпн Дора Левтерова - Гаджалова*

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Представеният от Ирена Душкова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ. Дисертационният труд е с обем 299 страници и се състои от въведение в проблема, четири глави, изводи и препоръки, заключение, приноси и списък с използвана литература. Основният текст съдържа 288 страници, приложения – 11 стр. В изложението са включени 36 таблици, 93 диаграми, 1 фигура. Списъкът на използваната литература включва 123 източника, от които 89 на български език, 21 на английски език и 13 електронни.

2. Актуалност на тематиката

Дисертационният труд е посветен на проблематика, която е лимитирано разработена както в България, така и по света. Много разработвани са проблеми, свързани с невро-биологичното, невро-психичното и когнитивното развитие на учениците със специфични нарушения на способността за учене, но за социалната компетентност при специфичните нарушения на способността за учене, както теоретичните, така и приложните изследвания са оскъдни. В същото време, социалната

компетентност е значим конструкт както за ежедневно функциониране, така и за училищни постижения и за приобщаващо образование на ученици със специфични нарушения на способността за учене.

3. Познаване на проблема

Душкова владее проблематиката. Внася задълбочени интерпретации на специфичните нарушения на способността за учене, като следва хода на историческите открития, дебати и дискусии в терминологичен и в съдържателен аспекти, и манифестира поглед към приобщаващите процеси на тази група ученици. Подчинява творчески научния литературен материал на собствените научни пространства, а именно социалната компетентност при специфична нарушения на способността за учене.

4. Методика на изследването

Избраната методика на изследване позволява постигането на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд. Методиката на изследване е многопластова и извежда стремеж към обхващане на многомерни плоскости. В методиката са включени документален, анкетен и статистически методи.

Изследователският инструментариум е конструиран по авторска идея като включва методики за ученици и методики за учители. Методиките за ученици обхващат тест за самоопределяне на емоционалното състояние; тест за фациална социална перцепция; въпросник за социални ситуации и анкета за социална самооценка. Към методиките, свързани с участници в изследването - учители са приложени три анкети: за учителски атитюди за възрастова динамика на социалната компетентност, за учителски атитюди за компоненти на социална компетентност и за оценка на социална компетентност от учители. Анкетите за учители отразяват учителските впечатления и атитюди относно отделни аспекти на социалната компетентност при ученици със специфични нарушения на способността за учене.

Към използваните статистически методи се отнасят сравнителен, корелационен и клъстърен анализ на резултатите от въпросниците и анкетите за ученици и учители

с използване на програма за статистическа обработка на данни IBM SPSS Statistics 22.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е разработен в четири глави.

Първата глава презентира обучителните трудности, специфичните нарушения на способността за учене и дислексия. Моделът на интерпретации следва промяната на терминологичната база в нормативен план относно специфичните нарушения на способността за учене. Освен извеждане на срез на терминологичните понятия, в първа глава се внася обстоятелствен теоретичен анализ на специфичните нарушения на способността за учене през дефинирания, терминологични разногласия, класификации, основните изследователски области и прецизирането на дислексия, дисграфия и дискалкулия. Изведени са проблеми на диференциалната диагноза на специфичните нарушения на способността за учене и дефицит на вниманието, хиперактивно разстройство, както и на специфичните нарушения на способността за учене и интелектуални затруднения.

Втора глава е посветена на социалната компетентност при специфични нарушения на способността за учене. Конструкта социална компетентност се интерпретира през неговото възникване и развитие, през дефиниране, през социална чувствителност и социална желателност, през социални умения и през структурата му. Извеждат се релации и сложни дихотомни интеракции с конструктите „социална интелигентност“ и „емоционална интелигентност“. Цялостното тълкуване на комплексния конструкт „социална компетентност“ на мултимодалната социална система е прецизиран към специфичните нарушения на способността за учене. Докторантката отбелязва наличие на проблеми в социалното функциониране и непълноценно формирането на социална компетентност при специфичните нарушения на способността за учене. Специален фокус се поставя на различни модели на социалната компетентност, като се предоставя доминантна позиция на моделите на Morrison и Heggstad с компоненти: социално майсторство, социална зрялост, социална чувствителност и социален контрол; и на модела, композиран от Стаматов и др. с цели и съдържание на няколко подгрупи: комуникативни способности; способности за решаване на интерперсонални проблеми, емоционална сензитивност и

експресивност; просоциално поведение, коопериране; Аз-концепция, самооценка, Аз-рефлексивност; мотивации. С двата визирани модела, докторантката насочва педагогическите специалисти към фините аспекти на пространствата на обща и допълнителна подкрепа при специфични нарушения на способността за учене.

В третата глава е представен дизайна на изследването. Целта, задачите и хипотезите в логическа свързаност се извеждат от теоретичните анализи. Хипотезата е декомпозирана в шест субхипотези. Участниците в емпиричното изследване, етапите на изследването и изследователския инструментариум са описани прецизно и коректно.

Четвърта глава извежда интерпретация на получените резултати. Всеки резултат, всеки забелязан факт в емпиричното изследване се описва и дискутира с елегантно визуализиране чрез диаграми, схеми, таблици и фигури. За всяка поставена субхипотеза се акцентира фактология и тълкувания за нейното доказване.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Личният принос на Душкова е осезаем и неоспорим. Теоретичните анализи, емпиричното изследване и интерпретацията на резултатите са изцяло нейно авторско дело.

Приносите са изведени като теоретични и научно-приложни. Приносите приемам напълно, като смятам че най-основният и обобщаващ принос е насочване на вниманието на педагогическите специалисти към проблемите на формиране и презентирание на социалната компетентност при специфични нарушения на способността за учене.

7. Автореферат

Авторефератът напълно съответно на дисертационния труд и отразява напълно постигнатите резултати в него.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Дисертационният труд и получените резултати могат да бъдат адресирани към педагогически специалисти - настоящи и бъдещи, и към родители на ученици със специфични нарушения на способността за учене като бъдат публикувани. Както в

теоретичния анализ, така и при тълкуванията на получените резултати, а и самите резултати са наситени със съдържателно-полезна информация и многопластови обсъждания и анализи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на **всички на** изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Педагогически факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Ирена Душкова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Специална педагогика като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Ирена Младенова Душкова в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма Специална педагогика.

01.09. 2020 г.

Изготвил становището:

Проф. дпн Дора Левтерова - Гаджалова